

Gymnázium na Pohořelci a jeho kantoři v první polovině padesátých let

(okolnosti a podmínky, za nichž jsme tehdy studovali)

Moji někdejší spolužáci z gymnázia na Pohořelci už oslavili či ještě letos oslaví sedm křížků života: středoškolská studia jsme prožívali v letech 1951 - 54. Po druhém roce studia nás zastihla (a dá se říci, že také postihla) socialistická školská reforma, která způsobila, že jsme maturovali již nikoli jako studenti čtyřletého Reálného gymnázia Na Hládkově (dnešního Keplerova gymnázia v Parlářově ulici), ale na tak zvané „Jedenáctileté střední škole“ (a paradoxně vlastně jako žáci dvanácté (!) třídy na „jedenáctiletce“). Aby změna byla co nejmarkantnější, došlo při ní i k fyzickému stěhování: třídy bývalého gymnázia byly přemístěny ze své spodní starší budovy do novější horní přístavby, bývalé měšťanky v blízkosti pohořeleckých kasáren. Nad vchodem této novější budovy býval v předúnorových dobách nápis: „Škola Hany Benešové“ (když jsme na Pohořelci studovali, byl ovšem již dávno odstraněn). Nižší třídy zaujaly naopak dolní historickou budovu (a zůstalo to tak dodnes).

Byly to tehdy podivné a nelehké časy pro všechny - i pro studenty: znamenalo to bezpodmínečně vstoupit do „svazácké“ organizace ČSM, zúčastňovat se „masových“ mládežnických akcí, na příklad brigád v „Akci Z“ a hlavně trapného neplodného schůzování, při slavnostních příležitostech se povinně navlékat do modrých svazáckých košilí, uzavírat často dost formální socialistické závazky a pěstovat socialistickou kulturu, do níž patřilo i sborové zpívání nijak zvlášť duchaplných „častušek“. Tehdy bylo běžné (a často se to přímo vyžadovalo), že se ve slovním i písemném projevu užívalo otřepaných, bezduchých frázi a slovních klíše odposlouchaných od jistých ideových „vzorů“. Bývalo třeba předstírat nadšení nad věcmi málo zajímavými a naopak ze zásady odsuzovat a odmítat věci, které by nás ve skutečnosti zajímaly. Povinnou četbou literatury nevalné kvality (zplazené nejčastěji ve stylu „socialistický realismus“) jsme museli plnit podmínky pro dosažení tzv. FO („Fučíkova odznaku“). Jeho obdobou byl odznak PPOV („Připraven k práci a obraně vlasti“); na jeho získání byly zaměřeny vyučovací hodiny tělesné výchovy. O podřízenosti učebních osnov politickým cílům, o deformacích a zkreslování skutečností při vyučování historie, literatury a zejména tzv. občanské nauky by se dalo popsat mnoho papíru. Snad značně tvrdší chlebiček než studenti měli naši kantoři. Prakticky denně procházeli značnými životními riziky: museli si být stále vědomi, že každé jejich slovo je kontrolováno a snadno může být důvodem pro ztrátu zaměstnání, v horším případě i pro ztrátu svobody. My jsme si ovšem jejich situaci ani moc neuvědomovali; je asi normální, že studenti obvykle - bez ohledu na vnější okolnosti - mívají ke svým kantorům spíš kritický než chápavý přístup. Všimli jsme si tedy jejich slabůstek, jejich komických - jak nám připadalo - úsloví, frázi, metafor, gest a zlovyků. Ovšem nyní, s odstupem více než padesátí let nám připadá, že jsme je skoro všechny vlastně měli rádi. K jejich cti je třeba říci, že v oněch nelehkých letech, kdy bylo třeba proplout úskalími, nenarazit a vyhnout se konfliktu s režimem, se snažili zachovat si v mezích možností čest a lidskou tvář. Nemohli jsme ovšem od nich očekávat, že si budou hrát na hrdiny; to by bylo až příliš nebezpečné.

Chtěl bych si připomenout aspoň ty kantory, kteří byli pro nás nejvýznamnější. Asi bych měl tedy začít u našeho třídního profesora Miloslava Maliny. Jeho oborem byl dějepis a zeměpis. Bohužel kromě těchto předmětů, které měl zjevně rád, nás musel učit i tzv. občanskou nauku, tedy v podstatě socialistickou politickou vědu. Bylo mu to očividně cizí; cítili jsme, že papouškuje naučené fráze, kterým ani pořádně nerozumí a jimž snad sám nevěří. Co však mohl dělat?! Má tedy aspoň pasivní zásluhu na tom, že nejspíš v nikom z nás nezbudil náklonnost k tehdejší politické vědě.

Jednou náš třídní onemocněl chřipkou a při výuce „občanky“ za něj musela suplovat tehdejší ředitelka gymnázia Dr. Jarmila

Hamplová. Byla to již starší dáma, zkušená pedagožka. Vzpomínám si jako dnes, že podle osnov s námi měla probrat pojem „imperialismus“ a jeho aspekty. Kupodivu, na rozdíl od našeho třídního dokázala, že jsme se tehdy snad po prvé (a naposled!) při tomto vsutku nudném předmětu dokázali jakž takž soustředit a aspoň něco málo si z hodiny zapamatovat. Důležitější však bylo, že polovinu naší třídy učila po dva roky francouzštinu (ve druhé polovině třídy se paralelně učila angličtinu; učila ji paní profesorka Šindelářová, již se říkalo „Lepina“; tuto přezdívkou si prý přinesla z doby, kdy se ještě mohla angažovat ve skautingu). Paní ředitelka Hamplová byla spoluautorkou učebnice francouzštiny i velkého česko-francouzského slovníku - a jak jsem již naznačil, učil opravdu dovedla. Škoda, že odešla do důchodu rok před naší maturitou. Shodou okolností spolu s jejím odchodem vlastně skončilo i gymnázium jako takové - a vinou té nešťastné školské reformy se zrodila „škola nového typu“.

Do funkce ředitele školy po ní nastoupil profesor Josef Černý, o němž se tradovalo, že v mládí býval fotbalovým obráncem klubu Sparta. V naší třídě, pokud se pamatuji, neučil; vidávali jsme ho na chodbách školy s obřím kružítkem, s úhloměrem a trojúhelníkem v podpaží, když kráčel vyučovat deskriptivní geometrii do jiných tříd. Jako nový „řída“ nám pak před maturitou s určitou ironií říkával, že jsme třídou budoucích doktorů, docentů a profesorů. Paradoxně mu ta předpověď docela vyšla: až na malé výjimky všichni z naší třídy absolvovali vysokoškolská studia, řada spolužáků se stala úspěšnými lékaři, technology, výzkumnými pracovníky, pedagogy. Z našich třídních lavic vyšlo několik vysokoškolských profesorů (jeden z nich to „dotáhl“ až na prorektora ČVUT); máme mezi sebou bývalého ředitele významného vědeckého ústavu a jeden náš spolužák je v současnosti dokonce senátorem. Několik spolužáků odešlo ilegálně do zahraničí. A pokud víme, nevedou si v cizině špatně: jeden z nich, působící na univerzitě v Torontu, si dokonce odskočil přes oceán, aby se zúčastnil výroční třídní schůzky.

Dr. Bohumil Lhotský vyučoval na gymnáziu přírodovědným předmětům; byl téměř jediným z kantorů (kromě již zmíněné angličtinářky), kdo měl svou stálou přezdívkou: celé generace studentů jej znaly pod pseudonymem „Kedr“. Uměl velmi dobře vykládat svoji učební látku; dá se říci, že jeho způsob výuky byl srovnatelný s obvyklým způsobem přednášení vysokoškolských pedagogů. Myslím, že nás tak docela dobře připravil na navazující studia. Když se pustil do zkoušení, bývalo ve třídě ticho, že by bylo slyšet špendlíček upadnout a snad každý si v duchu přál stát se na tu chvíli neviditelným; zato když nám uložil celohodnovou písemku, mívali jsme pocit, že si nemusíme dělat velké starosti, jak test dopadne; začali jsme jej totiž podezírat, že písemky snad vůbec neopravuje, že si tak pro sebe místo vyučování udělá hodinku odpočinku. Podezření bylo asi oprávněné; říkalo se, že jeden odvážlivec z vyššího ročníku se vsadil o „metr piv“, že do textu písemky zabuduje opovážlivou větičku o profesoru Kedrovi a že se mu za to nic nestane - a prý vyhrál: skutečně mu to prošlo bez následků. V maturitním ročníku byl „Kedr“ naším třídním. S ohledem na naše zamýšlená pomaturitní vysokoškolská zaměření bylo záhodno navštěvovat jím vedené kroužky chemie, biologie či medicíny.

Profesorka matematiky paní Marie Bílková nešetřila čtyřkami i nedostatečnými při hodnocení našich komposic a testů a když někoho „vytasila“ k tabuli, nepřeháním, když řeknu, že posílala téměř „šmahem“ s pětikou zpět do lavice. Není divu, že jsme matematiku neměli vůbec rádi - vlastně nevím o nikom z naší třídy, kdo by jí byl miloval. Sotva kdo se mohl pyšnit jedničkou či dvojkou z tohoto všeobecně obávaného předmětu. Proto je dost překvapivé, že jsme pak na vysoké škole, na různých fakultách technického směru s „matikou“ neměli nijak velké problémy (na rozdíl od absolventů jiných gymnázií). Kdybychom měli být

spravedliví, museli bychom tedy uznat, že nás naše „matikářka“ připravila víc než dobře.

Nelze zapomenout na našeho češtináře, profesora Jaroslava Bobka, který nás snad od prvního dne studií, po celou kvintu a sextu dennodenně trápil rafinovaně stylizovanými diktáty - tak dlouho, až i do těch největších „ignorantů“ zasel aspoň pasivní povědomí o pravidlech české gramatiky. Když zkoušel z literatury, vítával vyvolaného u tabule slovy: „Pojď - a pohovoř na téma...“ (na příklad Národní obrození v literatuře). Nebylo samozřejmě jeho vinou, že vyučování naší literární historie se tehdy omezovalo téměř výhradně na pouhé tři epochy, jež po patřičné úpravě mohl režim propagačně využít: doba husitská, doba Národního obrození a dějiny dělnického hnutí v literatuře (ostatně podobně tomu bylo i při vyučování dějepisu). Když se mu zdálo, že slovní projev zkoušeného začal jaksi váznout, povzbuzoval jej slovy: „Jen to žeň prudce dál!“ A když dotyčný začal ztrácet dech (vědom jsa si naprostého nedostatku znalostí) a pokoušel se „okecávat“, pan profesor ho hned zarazil slovy: „Moc mluvíš a málo povídáš. Dej mi žákovskou knížku a jdi si sednout!“

Paní profesorka J. Čermáková budovala při zkoušení z fyziky všeobecný strach a hrůzu - a to i přesto, že jsme již předem moc dobře věděli, na čem jí asi bude nejvíc záležet. Zkoušení totiž obvykle začínala slovy: „Otázka zní: soustavy fyzikálních jednotek!“ A běda tomu, kdo neměl zcela jasno, jak přepočítat kalorie na Jouly, nebo Pascaly na atmosféry a torry, či třeba „koňské síly“ na kilowatty - prostě jaký je vzájemný přepočtový vztah různých fyzikálních jednotek v jednotlivých měřicích soustavách v různých disciplínách fyziky.

Naše ruštinářka paní profesorka J. Anderťová byla upřímnou a nadšenou rusofilkou; dokonale ovládala ruské dějiny a především literární historii. Předpokládala a vyžadovala od nás bezvadnou znalost ruské gramatiky a snažila se v nás probudit živý zájem o ruskou kulturu. Z literatury milovala hlavně A. S. Puškina a další klasiky, ale i básníky a ideology Velké říjnové revoluce, Maxima Gorkého a Vladimíra Majakovského. Oblékala se vždy velmi prostě - asi po vzoru George Sandové: ve škole jsme ji viděli vždy jen ve svetru a šedých kalhotách. Kromě maturitního plesu jsme ji snad nikdy nespátřili v sukni či v šatech. Je třeba konstatovat, že při klasifikaci byla objektivní a spravedlivá.

V posledním ročníku na školu nastoupil mladý profesor filozofie a logiky PhDr. Radim Palouš. Jako nejmladší ve sboru musel po určitou dobu v naší třídě suplovat i při hodinách tělocviku, a tak mu připadla i funkce hlavního instruktora na povinném zimním výcvikovém kurzu v Krkonoších. Ve škole to byl sympatický pedagog, na horách se projevil jako zdatný lyžař-běžkař a večer byl příjemným společníkem. Uměl dobře hrát na kytaru; vzpomínám, jak krásně zpíval: „Tichá voda do Dunajka padala, já som bola od šuhajka zklamaná...“ Určitě se musel líbit všem našim spolužačkám, takže by bývalo normální, kdyby byl budil

žárliivost mužské části naší třídy. Ale vsadil bych se, že naprostá většina třídy jej měla ráda. To jsme ovšem ještě nemohli tušit, že za dvacet let se z něj stane významný disident a chartista. Po „sametové revoluci“ jsme pak byli mile překvapeni, když se stal uznávaným rektorem Univerzity Karlovy.

Jak říká známé anglické úslovi: „last - but not least“: nemohu se nezmínit o naší profesorce latiny, paní Evě Chaloupecké. Svěho času byla i tajemnicí gymnázia. Byla to velmi dobrá kantorka a zajímavá osobnost, a proto bych jí rád věnoval několik vět. Měla značnou přirozenou autoritu, takže si nikdy nemusela vypomáhat ukládáním trestů či poznámkami do žákovské knížky - a dokonce si ani nevzpomínám, že by někdy musela zvyšovat hlas, aby si zjedнала kázeň. Už v mládí, za svých studií ve Francii si prý vytkla chvályhodný životní cíl: „Je suis ici pour vous aider“ (Jsem zde, abych vám pomáhala). To jsme se ovšem mohli dozvědět až o čtyřicet let později, z jejího úmrtního oznámení. V prvním ročníku jsme s ní procvičovali především gramatické tvary latinských sloves v různých slovesných videch, časech a konjunktivech. Dobře si vzpomínám, že nás občas nechávala časovat větičku: „Adsum - et prosum cuique possum“ (Jsem zde, abych každému pomohla, co mi síly stačí). Byla to tedy latinská obdoba jejího životního poslání. Tak si nyní říkám, že ji přitom asi nešlo pouze o tréning v časování tohoto jazykolamu, že snad doufala, že se přitom také zamyslíme nad ušlechtilostí této ideje a že se jí třeba i my začneme v životě řídit. Díky jejímu způsobu výuky nás latina zaujala, takže dodnes si mnozí z nás pamatují poměrně obtížné gramatické výrazy - a nejen to: v hlavách některých jejich latiníků utkvěly celé latinské fragmenty z Cicerona („Quo usque tandem abutere, Catillina, patientia nostra?! Quam diu iste fruor tuus nos eludet?! ...Patent portae, proficiscere!!“), nebo z Caesara („Gallia omnis est divisa in partes tres, quarum unam incollunt Belgae, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua Celtae, nostra Galli apellantur...“) nebo i hexametry z díla Publia Ovidia Nasona („Hic, ego, qui iaceo, tenerorum lusor amorum, ingenio perii, Naso poeta meo...“). V této souvislosti se mi připomíná jeden z mých vlastních - tehdy, myslím, dost nemilých, dnes už spíš jen úsměvných studentských zážitků: byl jsem jednou zcela nečekaně vyvolán z tzv. deponentních sloves, vyjadřujících formálně trpnými gramatickými tvary činný slovesný děj. I když mne latina docela bavila, zrovna tehdy jsem se nová slovíčka moc nenaučil (tedy - lépe řečeno - spíš vůbec), a tak mne to vyvolání jaksi zaskočilo. S jemnou ironií se nakonec zeptala: „Jakou známku bys sám ohodnotil svůj dnešní výkon?“ Bylo to jasně na pětku, ale bláhově jsem se pokusil smlouvat: „Čtyřku“. A tu mi paní profesorka Chaloupecká s úsměvem odpověděla latinsky, právě jedním z oněch nešťastných deponentních sloves, která jsem měl umět: „Blandiris!“ (to jest: „Lichotíš si!

Pokračování na straně 12.

Fandíš si! Myslíš si o sobě moc! Máš o sobě příliš vysoké mínění!“ a napařila mi to, co jsem objektivně zasloužil. Zlobit jsem se mohl jen sám na sebe, zato však díky tomu si do smrti smřtující budu pamatovat, jak se latinsky řekne: „To si teda ale fandíš!“

Koncem padesátých let, kdy už jsme většinou končili svá vysokoškolská studia, se málokdo z nás dozvěděl, že paní profesorka Chaloupecká byla tehdy z politických důvodů zatčena a mnoho let vězněna v pardubické ženské věznici a v jejím „dependantu“ v Železovciach. Byla obviněna z protistátní činnosti a ze špiónáže proto, že svému uvězněnému strýci, poměrně významnému politickému vězni při návštěvách v leopoldovském kriminále zprostředkovávala důležité informace. I když byla předem přísně upozomena, že s ním smí mluvit jen o rodinných záležitostech, vmísila nečekaně do hovoru krátkou větičku ve francouzštině či v latině a pokračovala jakoby nic v nezavadné konverzaci. Musela se spolehnout, že vězeň zprávu pochopí. Dozorci samozřejmě nerozuměli - snad si mysleli, že si jen tak ulevila zaklením. Ještě i po druhé se to podařilo, ale pak „spadla klec“ a byla sama uvězněna a odsouzena. Z „nápravného zařízení“ se vrátila duševně nezlomená, i když s podlomeným zdravím. Po svém propuštění samozřejmě nesměla (ale ani nechtěla) hovořit o tom, co v kriminále musela prožít. Dožila se „sametové revoluce“, ale ani pak nebyla ochotna o svém utrpení mluvit - a svým trýznitelům odpustila.

Uplynulo mnoho let. Asi nikdo z našich tehdejších kantorů už nežije, takže na ně při svých výročních abiturientských sešlostech můžeme již jen vzpomínat. Na vnější tísňovou atmosféru dob, kdy jsme studovali, již dávno nemyslíme a vlastně teď už vzpomínáme (jak jinak!) jen na příjemné a veselé zážitky svých studentských let. Pro pobavení si někdy čítáváme z našeho třídního šprýmovníku humorné školní příběhy a směšné slovní přehmaty a úlety nejen našich kantorů, ale i ty naše, „študácké“. Bohužel, už i v našich řadách zejí prázdná místa po spolužácích, kteří s námi ještě nedávno na schůzkách zpívali: „Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus...“

Ing. Karel Voplakal, Malý Břevnov

Jarmila Häringová

**Podzimní nálady I.
(Křivoklástko)**

Mladý
sloupek

*Jdu pustým úvozem,
vrány se zdvihají s hlomozem.
A zas je ticho, bezbřehé ticho,
jak bych šla klášterním ochozem.*

*Jdu zmlklou oborou,
hůl je mi jedinou oporou.
Zbečenský šenkýř má dobrý burčák.
Sám ho nazývá potvorou.*

**Podzimní nálady II.
(Na Džbánu)**

*Plameny ocúnů ze země vyšlehy,
šípek se rozhořel, hloh jako granát plane...
Co ale sežehly, co ale sežehly...
Co všechno uléhá...
A než to znovu vstane....*

CHVÍLE S KŘÍŽOVKOU • Připravuje Olga Lišková

Před 10 lety - 4. srpna 1996 náhle zemřel známý břevnovský fotograf, kterého znaly generace. Ve 20. letech minulého století pracoval v ateliéru, který měl na starosti oficiální fotografie TGM, později působil jako fotoreportér Českého slova a nakonec u Zelené brány otevřel svoji živnost fotografa. Především však chodil po Břevnově a fotografoval. V tajence je jeho jméno, kterému věnujeme toto připomenutí.

Tajenka: Václav Dub - fotograf ulic a domů

•	část soukvetí	písmeno N	solmiz slabika	chem. zn. draslíku	polodrahokam	délková míra	st. SPZ Prahy	•	hon	angl. spojka	Nada	část usní dutiny	chem. zn. stříbra	plemeno	ukazovací zájmeno	iniciály alleta Dvořáka	angl. ucho
	řecký ostrov							Kanárský ostrov osvětlení									
	seriátová hrdinka			syntetické vlákno gymnastický cvik							alfrický stát pohádkový král						
	předložka	pražská CK	1. část tajenky angl. horký									slov. zval. zájmeno lidové přitakání				poloměr lesní kalamita	
	polyérický ostrov						řím. 1000 st. vztahné zájmeno		chem. zn. asiátu	Božena		ném. souhlas Norbert			Patr chem. zn. losforu		ke svým
	rozsáhlá báseň				část atlasu lotyšské město					taneční skupina MPZ Rakouska				předložka Alena			
	angl. zápor			ženské jméno otevřená							vydětky	99	spojka poschodí		čínské jméno muž. jméno		
•	obydlí taráfe	obilnina	jedn. informace tuna				značka cigaret	jméni	ném. spojka	zdrhovadlo Lucie				dom. muž. jméno obdarovat			
	2. část tajenky																
	iniciály Vránové		ruský souhlas			sl. pen. poukážka předložka				chem. zn. síry		na tomto místě chem. zn. asiátu				angl. jit	označení čs. aerolinií
	solmizační slabika		Rudolf předložka		řím. 5 chem. zn. dusíku		Národní divadlo Oleg			tuniské město předložka							
	egyptské město					předložka		najedeno						velké překvapení			